

RESUM CAPÍTOL 4 DEL LLIBRE “DEL SENTIT DE LA VIDA”, DE JEAN GRONDIN

EL LLENGUATGE DEL SENTIT

Si acceptem que la vida té un sentit, aleshores haurem de considerar-la un univers entreteixit de significats, que podran ser intentats d'expressar pel llenguatge.

Si la vida, les coses, tenen un sentit, és possible copsar-lo sense el llenguatge? És difícil de dir. Semblaria, però, que no.

Que el sentit de la vida pugui ser expressat amb el llenguatge, és una afirmació de la que val la pena desconfiar, tal com ho han fet Jacques Derrida i els filòsofs de la deconstrucció al·legant que els esquemes ordenats del llenguatge i del raciocini tendeixen a fer veure un ordre en l'Univers que tal volta abans no hi era, però que la seva acceptació al llarg dels segles havia fet com evident.

El sentit, diu Derrida, se'ns escapa sempre. Per l'ús dels signes que sempre fan falta en el llenguatge, el significat de les coses mateixes sempre és diferent dels signes emprats en expressar-les. El sentit és diferent, se'ns escapa i queda diferit (l'aprehensió del sentit queda diferida). A aquesta diferència + diferiment, Derrida l'anomena amb una paraula nova: “*diferança*”. Seria, per tant, el mateix llenguatge qui estaria donant (inventant) sentit a la vida (un sentit que sense el llenguatge no hi era).

El concepte de “diferança”, Derrida el fonamenta en la lingüística de Ferdinand de Saussure, que distingeix entre “significant” (el signe) i “significat” (la cosa en sí mateixa o el concepte ideal). Nosaltres tenim a l'abast (podem emprar --donar i rebre) tan sols els signes. La cosa mateixa, el concepte ideal, sempre queda diferit. Per a la deconstrucció, som “presoners” del llenguatge.

Arribat a aquest punt, Jean Grondin es desmarca clarament de Derrida i la deconstrucció:

«El sentit que pot ésser comprès (entès), certament, és llenguatge—diu—però això no suposa que el llenguatge esgoti tota l'experiència del sentit». «El llenguatge interior—segueix dient—pot transcendir el llenguatge efectiu de les paraules». «Si el signe és signe o assenyalat, és perquè mai remet a sí mateix, sinó sempre a allò que *vol ésser expressat* i sentit. Aquest llenguatge interior sap que pot expressar-se sempre en termes diferents d'aquells als que ha estat confiat».

En front de la concepció, majoritària en la filosofia contemporània, segons la qual el llenguatge ens empresona en les seves estructures i ens fa inabastable o fora de sentit un ordre en el món, Grondin vol restituir allò que les persones normals i corrents intueixen respecte del llenguatge i el sentit:

«El sentit del llenguatge no resideix mai en ell mateix o en les “estructures” que fan la seva sintaxi, sinó en allò que ofereix per a pensar, per a compartir, per a viure, per a esperar (...) aquest llenguatge interior constitueix la fibra més íntima del llenguatge, aquella a la que ens manté atents la poesia.»

Aquí, Jean Grondin identifica la recerca del sentit del llenguatge interior com una **hermenèutica**, entesa com a “*art—no ciència—de comprendre*”. Una hermenèutica, diu, “fenomenològica” doncs no són les estructures lingüístiques l’últim terme de les coses, sinó les coses mateixes [la Fenomenologia considera les coses, els *fenòmens* posant-los en relació amb l’àmbit on són percebuts: la consciència]:

«Més que sobreposar a les coses un marc o un “tamís [un *sedàs*] d’anàlisi” que no pot ser res més que una fabricació de l’esperit, la fenomenologia deixa aparèixer un ordre que transcendeix el de les construccions i les humilia sense parar: l’ordre de les coses mateixes i d’allò que tenen que dir-nos»

[hem posat el subratllat per assenyalar la coincidència de la frase amb el sentit del títol del capítol que estem comentant, que diu intencionadament “el llenguatge del sentit”, i no “el sentit del llenguatge”]

L’hermenèutica vol anar més enllà de les paraules per acostar-se a la font d’on provenen:

«Quan vull comprendre quelcom en les paraules que hom diu on en els balbuceigs de l’altre, també hauré d’intentar endevinar per què han estat expressats, què han volgut dir sense ser capaços d’aconseguir-ho»

És en l’àmbit interior, més enllà de les paraules, en el seu origen, on té lloc la recerca del sentit de la vida.

«És així com es compren allò que les paraules *vol*en dir. Aquest voler-dir, en quant voler-dir, també s’ubica en l’ordre d’un llenguatge possible, però aquest llenguatge no es podria codificar o encaixonar en estructures. És d’aquesta manera que un silenci, un sospir, una carícia, una llàgrima són un llenguatge, un “discurs significant” que té sentit. Cada vegada que tenen lloc, el gest o l’emoció volen dir quelcom; però quelcom que no es redueix a l’ordre de les paraules.»

Hi havia una distinció estoica, que després fou represa per Agustí d’Hipona i que també ha fet servir l’hermenèutica: la del “verb interior” i el “verb exterior”

«Aleshores el llenguatge no suposa un encasellament, un empresonament babilònic per a l’experiència del sentit. Les fronteres del llenguatge són en sí mateixes essencialment “poroses”, tant vers l’interior com cap a l’exterior del llenguatge. Cap a l’interior, donat que per sí mateix el llenguatge matisa, i per això transcendir, la

rigidesa de les seves pròpies expressions. Però també cap a l'exterior en la mesura que el llenguatge roman obert a tots els sentits que vulguin ser dits i entesos (...) un llenguatge que qüestiona els límits o els bloquejos d'un d'un joc de llenguatge donat. D'aquesta manera, el llenguatge es troba investit d'una capacitat per sobrepassar-se a sí mateix.»

En aquest punt, Grondin, recupera allò que troba encertat dels plantejaments que la concepció constructivista o “deconstructivista” fa del llenguatge i el sentit.

«La deconstrucció té raó quan ens recorda que l'evidència d'un sentit no té lloc sense una certa herència (...) Tot sentit, tota evidència prové d'un treball immemorial de la història que no és mai perfectament transparent al diàleg interior que comprèn. El sentit ens ve d'un altre lloc, que mai no dominem, e el sentit de què nosaltres ja l'habitàvem des de sempre.»

També troba de tota aplicació els límits dels llenguatge “extern”, tal com els concep la deconstrucció, quan parlem del pseudo-llenguatge dels clishés superficials i les frases fetes.

De tota manera, torna a recalcar que l'hermenèutica busca el sentit de la vida

«...a partir de l'*interior*, del sentit que ens fa viure, i ho fa parant atenció a allò que no ha estat dit, a allò que no s'arriba a dir, al llenguatge que es busca i que seria fatal de reduir-lo a codis i prou (...) tan sols si es té en compte aquest llenguatge interior es pot comprendre el què s'intenta dir.»

Valoració:

la valoració la vull fer ben curta. Dona molt de sí, el tema del llenguatge. Podria donar algunes referències, alguns textos i algun llibre que m'han agradat, però al final, tant sols voldria deixar constància de l'agraïment que sento quan persones que parlen des de la filosofia d'avui i tenen els coneixements i l'aptitud per fer-ho, “reivindiquen” la «restitució als lectors normals, dels seus drets a la intel·ligència corrent del llenguatge i el sentit» (Jean Grondin en el capítol comentat). Recordo la sensació, la desesperança que em va provocar, de jovenet, la lectura d'un llibre en tres volums de Sartre que portava per subtítol: “la mort de l'ànima”. Per suposat, estic en contra de la crema de llibres, però he de confessar que, en aquest cas, quan vem tenir fills, vaig llençar-ne uns quants (de llibres), entre ells aquests tres, a les escombraries. No tenia cap ganes que els llegissin.

Mingu Manubens Bertran